

**PM 2022-03-25 ang
Kommunernas ansvar vid tillstyrkan av vindkraft
Skydd för äganderätten av näraliggande fastigheter vid en vindkraftsetablering**

Ett modernt samhälle är alltid stadd i ständig förändring. Det innebär att tvångsvisa ingrepp, som på ett eller annat sätt föranleder negativa konsekvenser för enskilda, inte alltid kan undvikas om det krävs för att tillgodose angelägna allmänna intressen. Demokratiskt styrda samhällen har i sådana fall åtagit sig att värna den enskilda individens grundläggande rättigheter och friheter – bl. a äganderätten – genom bestämmelser som utmejslas och konkretiseras i en process som fortlöpande pågår. Med teknikutveckling och ökat välstånd följer också en rättsutveckling med förstärkt rättsskydd för den enskilde.

Det finns numera en allmän rättsprincip till skydd för enskildas äganderätt, som i Sverige kommit till uttryck i tre olika grunddokument. Bestämmelserna har textmässigt formulerats av Sveriges Riksdag, av Europarådet och av EU genom Europaparlamentet, rådet och kommissionen, men de olika texterna skall tolkas och tillämpas kongruent. Det innebär att utfallet skall bli detsamma oavsett vilken bestämmelse som man hänvisar till.

När det gäller Europakonventionen är den sedan mitten av 1990-talet svensk lag¹. I skadeståndslagen finns numera en bestämmelse som sanktionerar brott mot Europakonventionen². Utifrån en praktisk juridisk utgångspunkt är det därför enklast att åberopa Europakonventionens egendomsskydd, så som det kommer till uttryck i Konventionens första tilläggsprotokoll. En motsvarande lagstiftning som sanktionerar egendomsskyddet enligt Regeringsformen 2:15, kommer med stor sannolikhet att införas med tillämpning från juni 2022³.

De bestämmelser som utgör grunden för ett demokratiskt samhälle, så som vi känner det idag, där individen är bärare av grundläggande rättigheter, kan det vara bra att känna till.

¹ Lag (1994:1219) om den europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna

² Skadeståndslagen 3 kap 4 §, SFS 2018:23

³ SOU 2020:44, med lagrådsremiss 24 mars 2022

Nedan citerar jag de bestämmelser som här är i fråga.

Skadeståndslagen 3 kap. 4 §

- Staten eller en kommun ska ersätta personskada, sakskada, ren förmögenhetsskada och skada på grund av att någon kränks på sätt som anges i 2 kap. 3 §, om skadan uppkommit till följd av att den skadelidandes rättigheter enligt den europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna har överträtts från statens eller kommunens sida, och annan ideell skada som uppkommit till följd av en sådan rättighetsöverträdelse.
- Skadestånd enligt första stycket ska endast utges i den utsträckning det är nödvändigt för att gottgöra överträdelsen

Regeringsformen 2 kap. 15 § Egendomsskydd och allemansrätt

- Vars och ens egendom är tryggad genom att ingen kan tvingas avstå sin egendom till det allmänna eller till någon enskild genom expropriation eller något annat sådant förfogande eller tåla att det allmänna inskränker användningen av mark eller byggnad utom när det krävs för att tillgodose angelägna allmänna intressen.
- Den som genom expropriation eller något annat sådant förfogande tvingas avstå sin egendom ska vara tillförsäkrad full ersättning för förlusten. Ersättning ska också vara tillförsäkrad den för vilken det allmänna inskränker användningen av mark eller byggnad på sådant sätt att pågående markanvändning inom berörd del av fastigheten avsevärt försvåras eller att skada uppkommer som är betydande i förhållande till värdet på denna del av fastigheten. Ersättningen ska bestämmas enligt grunder som anges i lag.
- Vid inskränkningar i användningen av mark eller byggnad som sker av hälsoskydds-, miljöskydds- eller säkerhetsskäl gäller dock vad som följer av lag i fråga om rätt till ersättning.
- Alla ska ha tillgång till naturen enligt allemansrätten oberoende av vad som föreskrivits ovan

Regeringsformen 11 kap. 14 § Lagprövning

- Finner en domstol att en föreskrift står i strid med en bestämmelse i grundlag eller annan överordnad författning får föreskriften inte tillämpas. Detsamma gäller om stadgad ordning i något väsentligt hänseende har åsidosatts vid föreskriftens tillkomst.
- Vid prövning enligt första stycket av en lag ska det särskilt beaktas att riksdagen är folkets främsta företrädare och att grundlag går före lag.

Europakonventionen

Första tilläggsprotokollet – egendomsskyddet Art 1

- Varje fysisk eller juridisk person skall ha rätt till respekt för sin egendom. Ingen får berövas sin egendom annat än i det allmännas intresse och under de förutsättningar som anges i lag och i folkrättens allmänna grundsatser.

EU-stadgan art 17⁴

- Rätt till egendom 1.
Var och en har rätt att besitta lagligen förvärvad egendom, att nyttja den, att förfoga över den och att testamentera bort den. Ingen får berövas sin egendom utom då samhällsnyttan kräver det, i de fall och under de förutsättningar som föreskrivs i lag och mot rättmätig ersättning för sin förlust i rätt tid. Nyttjandet av egendomen får regleras i lag om det är nödvändigt för allmänna samhällsintressen.

Ovanstående bestämmelser sammantaget innehåller sålunda det materiella innehållet i det som brukar kallas för **egendomsskyddet**.

Egendomsskyddets konsekvenser

Eftersom ett brott mot Europakonventionen är skadeståndssanktionerad enligt Skadeståndslagen 3 kap 4 §, är det enklast att utgå från bestämmelsen i första tilläggsprotokollet i Konventionen. Den fråga som ska besvaras är:

- Vad händer om en kommun bryter mot Konventionens krav på egendomsskydd?

Det kan enligt skadeståndslagen medföra skyldighet att ersätta personskada, sakskada, ren förmögenhetsskada ochannan ideell skada som uppkommit till följd av en sådan kränkning.

Av miljöbalken 16 kp 4 § följer att en processförutsättning för tillstånd till en storskalig vindkraftsetablering är att kommunen genom ett kommunalt beslut "tillstyrker" etableringen.

⁴ EUROPEISKA UNIONENS STADGA OM DE GRUNDLÄGGANDE RÄTTIGHETERNA

Om man utgår från förutsättningen att en kommun tillstyrkt en vindkraftetablering, följer då något skadeståndsansvar för kommunen för det beslutet, för det fall någon enskild lider skada på grund av kommunens tillstyrkan? Uppenbart är att en kommun enligt skadeståndslagen ska "ersätta personskada, sakskada, ren förmögenhetsskada ... och ideell skada" för det fall beslutet innefattar en kränkning av Konventionen.

Kränkning av Europakonventionen

En kränkning kan bestå i en aktiv åtgärd från en kommuns sida – t ex en tillstyrkan av ett vindkraftsprojekt utan villkor.

En kränkning kan även bestå i underlåtenheten av en åtgärd – t ex underlåtenheten från kommunens sida, att förplikta den part som erhåller ett tillstånd att ersätta en part som lider skada, för det fall det sökta tillståndet beviljas.

Min ståndpunkt är att en kommun kan tillstyrka ett vindkraftsprojekt först när den sökande förklarar att sökanden

dels förbundit sig att utreda vilka skador som vindkraftsprojektet kan orsaka för fastigheter i omgivningen

dels förklarar sig villig att ersätta dessa skador.

Slutsats

För det fall en kommun genom ett beslut tillstyrker ett vindkraftsprojekt, ankommer det på kommunen att visa att kommunen varit informerad om beslutets konsekvenser, inte bara för sökanden utan även för enskilda kommunmedlemmar som är särskilt berörda. Utan att göra ovanstående förbehåll kan kommunen enligt min bedömning ådra sig skadeståndsansvar enligt skadeståndslagen 3 kap 4 §, för det fall någon enskild kommunmedlems fastighet sjunker i värde på grund av vindkraftsetableringen.

Som ovan

Hans Kindstrand